

An Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre
Workplace Relations Commission

Ceartha Fostaíochta Oibrithe Tí in Éirinn

Cad is oibrí tí ann?

Go ginearálta, faoi reachtaíocht na hÉireann, tugtar oibrí ar dhuine a oibríonn faoi chonradh fostaíochta¹. Féadfaidh conradh den saghas sin a bheith sainráite nó curtha in iúl ó bhéal nó i scríbhinn.

Is é an sainmhíniú a thugtar i gCoinbhinsiún d'Oibrithe na hEagraíochta Idirnáisiúnta Saothair, (2011) (Uimh. 189) ar oibrí tí ná aon duine atá fostaithe in obair tí laistigh de chaidreamh fostaíochta i dteaghlach nó i dteaghligh. Ní mheastar gurb oibrí tí duine a dhéanann obair tí ó am go chéile nó anois is arís agus seachas ar bhonn gairme.

Áirítear le hobair tí, glantachán, cócaireacht, níochán, cúram leanaí, cúram do sheanáirí nó do bhaill teaghligh atá tinn, garraíodóireacht & cothabháil, tiomáint agus dualgais ar bith eile a bhaineann leis an líon tí.

Meastar an earnáil obair tí a bheith leochaileach go háirithe maidir le saothrú, ar roinnt cúiseanna:

- ▶ Meastar é mar réimse deiseanna fostaíochta d'oibrithe seachtracha agus agus dá bharr sin d'fhéadfadh fadhbanna teanga, cultúrtha agus dlíthiúla (inimirce/cead oibre) a bheith ann
- ▶ Mar gheall ar nádúr aonarach obair tí a dhéantar i dtithe príobháideacha, bítear ag brath ar fhostóirí
- ▶ Bítear ag súil go n-oibreoidh oibrithe tí uaireanta oibre níos faide ná oibrithe eile
- ▶ Is minic a bhíonn rátaí pá san earnáil, íseal
- ▶ Féadfaidh easpa taifid fostaíochta agus conarthaí a bheith ann.

Tugtar sainmhíniú in Alt 2 den Acht um Pá Íosta Náisiúnta 2000 ar chonradh fostaíochta chun críocha Pá Íosta Náisiúnta.

Cén cearta atá ag oibrithe tí?

Tá na cearta agus na cosaintí céanna ag oibrithe tí atá fostaithe go dlíthiúil agus atá ag aon oibrí eile faoi dhlí na hÉireann In 2007, chuaigh an Coimisiún um Chaidreamh Oibreachais, ar a dtugtar An Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre, i gcomhairle le hionadaithe ó na Comhpháirtithe Sóisialta, agus chuir siad [Cód Cleachtais um Dhaoine a Fhostaítear i dTithe Daoine Eile a Chosaint \(2007\)](#) [dtoll a chéile](#), ina leagtar amach cearta daoine fhostaítear i dtithe príobháideacha.

Go hachomair, áirítear iad seo a leanas le cearta fostaíochta oibrithe tí:

- ☑ Ráiteas i scríbhinn faoi théarmaí agus coinníollacha fostaíochta nó ráiteas ar chonradh fostaíochta agus ráiteas i scríbhinn de chúig théarma lámacha, a fháil laistigh de chúig lá ó am tosaithe don obair
- ☑ Ráiteas pá i scríbhinn (Duillín Pá) a fháil
- ☑ Ráta Pá Iosta Náisiúnta ar a laghad, a fháil
- ☑ Saoire Bhliantúil agus saoire Phoiblí a fháil
- ☑ Faoi bhun 48 uair an chloig oibre ar an mheán a dhéanamh in aghaidh na seachtaine
- ☑ Pá breise a fháil má dhéantar obair ar an Domhnach
- ☑ Sosanna agus tréimhsí sosa a fháil
- ☑ Fógra Iosta a fháil sula d'fhostaítear duine
- ☑ Go n-oibríonn siad i dtimpeallacht oibre atá folláin agus sábháilte
- ☑ Ceart ar phríobháideacht agus chun bheith i mbun ghníomhaíochtaí fóillíochta
- ☑ Bheith cláraithe mar fhostaí leis na Coimisinéirí Ioncaim agus leis an Roinn Coimirce Sóisialaí
- ☑ Nach ndéantar idirdhealú i leith dhuine mar gheall ar: inscne, stádas teaghlaigh nó stádas pósta, aois, míchumas, cine, claonadh gnéis, reiligiún, nó ballraíocht den lucht siúil
- ☑ Nach gcoimeádfaidh fostóirí cáipéisí pearsanta fostaithe (ar nós pasanna, ID, ceadúnas tiomána agus araile)
- ☑ Go mbeidh cearta comhionannais ag oibrithe páirtaimseartha, oibrithe ar théarma seasta agus oibrithe gníomhaireachta
- ☑ Cosaintí speisialta d'fhostaithe óga
- ☑ Teidlíochtaí ar shaoire mháithreachais.

D'fhéadfadh fostóirí cearta dlíthiúla a shárú d'aon ghnó nó trí easpa eolais faoi oibleagáidí dlíthiúla. Gan aird a thabhairt ar an gcaoi ina tharlaíonn a leithéid de sháruithe, d'fhéadfadh cionta a bheith ann a d'fhágfadh go bhféadfadh fostóirí a thabhairt os comhair na cúirte

Cén ráta pá atá fostaí i dteideal a fháil?

Is é an Pá Náisiúnta Íosta an ráta íosta in aghaidh na huaire a chaithfí a íoc le fostaithe agus athraíonn sé de réir aois agus taithí an fhostaí. **Ní chuirtear srian leis seo ar fhostóirí agus ar fhostaithe ráta a chomhaontú atá os cionn an ráta íosta reachtúil.** Rátaí reatha (ar an 1 Eanáir 2019) mar a leanas:

Aois	Ráta in aghaidh na huaire	% den Phá Íosta Náisiúnta
Faoi 18 mbliana d'aois	€6.86	70% den Phá Íosta
18 mbliana d'aois	€7.84	80% den Phá Íosta
19 mbliana d'aois	€8.82	90% den Phá Íosta
Pá Íosta Náisiúnta	€9.80	-

Deimhnítear an ráta in aghaidh na huaire a íoctar le fostaí tríd an t-ollphá a roinnt faoin líon iomlán uaireanta oibre Is féidir a chur san áireamh le pá comhiomlán, na liúntais seo a leanas le haghaidh lóistín má chuireann fostóir iad ar fáil d'fhostaí:

- ▶ **Le haghaidh béilí amháin: €0.87 in aghaidh gach uair a oibríodh**
- ▶ **Le haghaidh lóistín amháin: €23.15 in aghaidh na seachtaine €3.32 in aghaidh an lae**

Cad iad na rialacha bhaineann le huaireanta oibre?

Ní féidir 48 uair a chloig a shárú don uasteorainn oibre sa tseachtain d'oibríthe tí. Ní chuirtear srian de 48 uair an chloig leis seo ar aon seachtain ar leith, ach nuair a ríomhtar an meán, ní mór dó a bheith faoi bhun 48 uair a chloig thar thréimhse cheithre mhí

Tá préimh le híoc d'uaireanta a oibrítear ar an Domhnach. Mura gcuirtear seo san áireamh sa ráta pá, caithfidh fostóir ceann acu seo a leanas nó níos mó a thabhairt ar son uaireanta a oibrítear ar an Domhnach: liúntas, ardú pá do na huaireanta a oibríodh ar an Domhnach nó am saor le pá ón obair.

Tá fostaí i dteideal sos 15 nóiméad tar éis tréimhse oibre 4½ uair an chloig agus sos 30 nóiméad má oibrítear breis is 6 uair an chloig, lena n-áirítear an chéad sos 15 nóiméad. Níltear i dteideal focaíochta do na sosanna sin toisc nach n-áirítear iad mar am oibre.

Cén taifid ar cheart d'fhostóir a choinneáil?

Caithfidh fhostóirí taifid mhionsonraithe a choinneáil ar gach fostaí. Caithfidh an fhostóir na taifid seo a choinneáil go ceann trí bliana. Is cion é gan na taifid seo a choimeád agus d'fhéadfadh an dlí a chur ar fhostóir má theipeann air:

- ▶ Uimhir chláraithe an fhostóra leis na Coimisinéirí ioncaim
- ▶ Ainmneacha, seoltaí agus uimhreacha PSP na bhfostaithe
- ▶ Dátaí tosaithe / dátaí deiridh na fostaíochta
- ▶ Téarmaí scríofa na fostaíochta/an chonartha agus ráiteas i scríbhinn de chúig théarma lánacha
- ▶ Taifid de shaoire bhliantúil agus de shaoire Phoiblí a nglactar
- ▶ Uaireanta oibre (lena n-áirítear amanna tosaithe agus amanna críochnaithe)
- ▶ Sonraí Párolla agus duillíní pá
- ▶ Clár d'fhostaithe ar bith faoi bhun 18 mbliana d'aois
- ▶ Sonraí faoi aon chóiríocht nó lóistín a cuireadh ar fáil
- ▶ Ceadanna fostaíochta nó fianaise faoi chead sonraithe inimirce a thugann cead oibre do náisiúnaigh ó áiteanna lasmuigh de Limistéar Eacnamaíoch na hEorpa (EEA)

B'fhéidir go dteastódh na taifid seo i gcás fhiosrúchán ag Cigire de chuid an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre.

Gearáin

Ba chóir gearáin a bhaineann le cearta fostaíochta agus comhionannais a dhéanamh leis an gCoimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre Féadfaidh Breithneoir éisteacht a dhéanamh ar ghearáin nó féadfaidh cigire de chuid an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre, cigireacht a dhéanamh (WRC)

Ba chóir gearáin a bhaineann le ceisteanna Sláinte agus Sábháilteachta san áit oibre, a dhéanamh leis an Údarás Sláinte agus Sábháilteachta.

FAQs Ceisteanna Coitianta

Cad a tharlaíonn má bhíonn éiginnteacht ann faoi cé acu an fostaí nó nach fostaí duine?

Deimhnítear cé acu an fostaí nó nach fostaí duine trí thagairt a dhéanamh d'fhorálacha na reachtaíochta fostaíochta reatha agus don dlí conarthaí bunaithe. Ní chiallaíonn sé i gcónaí nach bhfuil conradh fostaíochta i gceist má úsáidtear ainmniúcháin ar nós Au Pair nó cur síos eile ar shocruithe air páirtithe toilteanacha. Má oibríonn duine do dhuine eile, ar phá, tuigtear go láidir go bhfuil caidreamh conartha ann.

Má bhíonn ceist ann faoi cibé acu an fostaí nó duine féinfhostaithe an duine, tá treoir ar fáil sa Chód Cleachtas Maidir le Stádas Fostaíochta nó Féinfhostaíochta Daoine a Chinntiú

Má íocaim €150 sa tseachtain le m'fhostaí, cá mhéad uair is féidir leo oibriú?

Chun uasmhéid na n-uaireanta ar féidir le fostaí oibriú go dlíthiúil ag an ráta íosta reachtúil agus an tAcht um Pá Íosta Náisiúnta a chomhlíonadh, ba chóir an pá comhlán móide an liúntas cuí le haghaidh cóiríochta agus / nó lóistín a roinnt faoin ráta Pá Íosta Náisiúnta don fhostaí. Tá dualgas dlíthiúil ar fhostóirí taifid a choimeád d'uaireanta a oibríodh.

Is sárú ar An Acht um Pá Íosta Náisiúnta é oibriú os cionn an mhéid uaireanta a shonraítear sa tábla:

Aois	Cónaí ar shiúl & gan béilí
Faoi 18 mbliana d'aois	21.8 uair an chloig
18 mbliana d'aois	19.1 uair an chloig
19 mbliana d'aois	17 uair an chloig
Pá Íosta Náisiúnta	15.3 uair an chloig

Ní dhéileálann an tábla seo ach le huaireanta oibre ceadaithe ag na rátaí íosta cuí, ní chuirtear srian leis seo ar fhostóirí agus ar fhostaithe ráta pá níos airde ná an ráta íosta, a chomhaontú.

Ba mhian liom labhairt le duine faoi mo chás ach ní theastaíonn uaim go mbeidh a fhios ag m'fhostóir.

Déanfaidh Cigirí de chuid an Choimisiúin um Chaidreamh san Áit Oibre (WRC) gearáin ar bith ó oibríthe tí, a phlé ar bhealach rúnda agus anaithnid, más gá. Bheadh cead an fhostaí de dhíth i gcás aon ghníomhartha a thabharfadh ar fhostaí é féin a chur in iúl dá fhostóir. Is féidir le fostóirí dul i dteagmháil leis an WRC ag 1890 80 80 90 nó tríd an ríomhphost ag inspection@workplacelrelations.ie

Teagmhálaithe úsáideacha eile:

Cuireann Faisnéis do Shaoránaigh, a bhfuil oifigí acu ar fud na tíre, eolas ar fáil maidir le seirbhísí poiblí agus teidlíochtaí, agus is féidir dul i dteagmháil leo ar 0761 07 4000 (Luan go hAoine), 9 am go 8 pm) nó ag www.citizensinformation.ie/en/

Tá feachtas le haghaidh chearta níos fearr d'oibríthe tí, ag Comhdháil na gCeardchumann agus is féidir dul i dteagmháil leo ar an teileafón ag 01 8897777 nó ar a láithreán ag www.ictu.ie

Eagraíochtaí d'oibríthe imirceacha ar nós Ionad Chearta na nImirceach in Éirinn (01 889 7570 nó info@mrci.ie) a d'fheadfadh eolas agus cabhair a thabhairt.

Sonraí teagmhála / tuilleadh eolais

An Coimisiún um Chaidreamh san Áit Oibre

www.workplacerelations.ie

Glaó-Áitiúil: 1890 80 80 90

Ba cheart do ghlaoitóirí thar lear glaoch ar +353 59 917 8990

An t-Údarás Sláinte agus Sábháilteachta,

www.hsa.ie

Glaó-Áitiúil: 1890 289 389 (idir 9am agus 5pm, Luan go hAoine) Fax: 01

614 7125

Ríomhphost: wcu@hsa.ie

Ba cheart do ghlaoitóirí thar lear glaoch ar +353 1 614 7000